

Thiết kế một số nội dung dạy học ngoài môi trường thiên nhiên trong dạy học Sinh học 6 trung học cơ sở

Lê Thị Phượng

Trường Đại học Giáo dục -
Đại học Quốc gia Hà Nội
144 Xuân Thủy, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam
Email: lethiphuong.dhgd@gmail.com

TÓM TẮT: Bài viết cho thấy, dạy học ngoài môi trường thiên nhiên có vai trò quan trọng và là một trong những hình thức không thể thiếu trong dạy học Sinh học. Dạy học ngoài môi trường thiên nhiên giúp học sinh phát triển nhiều năng lực, tích cực tìm tòi tri thức và nâng cao sự hứng thú, tình yêu thiên nhiên... Chương trình Sinh học 6, trung học cơ sở bao gồm những kiến thức về thực vật, có thể trải nghiệm theo nhiều phong cách học tập khác nhau. Vì vậy, đây là sẽ là những nội dung thích hợp để có thể áp dụng dạy học ngoài môi trường thiên nhiên. Nghiên cứu đã đề xuất một số nội dung trong chương trình Sinh học 6 có thể áp dụng hình thức dạy học ngoài môi trường thiên nhiên và quy trình dạy học các nội dung này. Trong quá trình thiết kế các hoạt động, giáo viên cần chú ý khai thác một cách hợp lý không gian học tập, tích hợp bảo vệ môi trường và đảm bảo an toàn cho học sinh.

TỪ KHÓA: Dạy học ngoài môi trường thiên nhiên; dạy học tích cực; Sinh học 6.

→ Nhận bài 08/3/2019 → Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa 05/4/2019 → Duyệt đăng 25/4/2019.

1. Đặt vấn đề

Sinh học là khoa học thực nghiệm, vì vậy thực nghiệm là phương pháp nghiên cứu sinh học, đồng thời cũng là phương pháp đặc trưng trong dạy học (DH) môn học này. Chương trình và sách giáo khoa Sinh học 6 giúp học sinh (HS) tìm hiểu thế giới thực vật vô cùng phong phú và đa dạng xung quanh chúng ta. Đây là cơ hội tốt để HS có thể tìm tòi, khám phá ở ngoài môi trường thiên nhiên. Chương trình Giáo dục phổ thông mới nêu rõ: “Thực hành trong phòng thí nghiệm, phòng học bộ môn, ngoài thực địa là phương pháp, hình thức DH cơ bản của môn Sinh học” [1]. Như vậy, có thể khẳng định, DH ngoài môi trường thiên nhiên là một hình thức DH không thể thiếu trong DH Sinh học 6. DH ngoài môi trường thiên nhiên sẽ tạo hứng thú, kích thích sự sáng tạo của HS, giúp HS tiếp nhận kiến thức một cách tự nhiên nhất. Có thể thấy, DH ngoài môi trường thiên nhiên đối với các môn khoa học tự nhiên nói chung và môn Sinh học nói riêng sẽ mang đến cho HS cái nhìn trực quan, tạo hứng thú, kích thích sự sáng tạo của HS và đây là phương pháp DH rất phù hợp với định hướng mới của Bộ Giáo dục và Đào tạo là phát triển toàn diện năng lực người học.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Dạy học ngoài môi trường thiên nhiên

2.1.1. Khái niệm dạy học ngoài môi trường thiên nhiên

Có nhiều khái niệm khác nhau về DH ngoài môi trường thiên nhiên: “DH ngoài môi trường thiên nhiên là kiểu lớp học thoát ra khỏi không gian trường lớp, đưa HS đến với những không gian phù hợp với mục tiêu chương trình, kiến thức. Ở không gian đó, giáo viên (GV) tiến hành tổ chức hoạt động học tập” [2].

“Học ngoài trời là một thuật ngữ bao gồm khám phá, thử

nghiệm, tìm hiểu và kết nối với thế giới tự nhiên và tham gia vào các hoạt động phiêu lưu và thể thao ngoài trời” [3].

DH ngoài môi trường thiên nhiên nhằm tích cực hóa hoạt động học tập và giúp HS có cái nhìn trực quan về kiến thức, đồng thời phát triển tính sáng tạo của người học. Trong đó, các hoạt động học tập được tổ chức, được định hướng ở phạm vi ngoài lớp học, tại các địa điểm phù hợp với nội dung bài học. Các nội dung được định hướng bởi GV, tuy nhiên, người học không thụ động mà tích cực tham gia vào quá trình tìm kiếm, khám phá kiến thức, vận dụng kiến thức để giải quyết các vấn đề trong thực tiễn. Ở đây, hoạt động học tập được thực hiện không bị gò bó, hay có thể gọi đây chính là “lớp học không tường”. Đây chính là hình thức DH giúp cả GV và HS dễ dàng triển khai nhiều phương pháp, kĩ thuật DH để truyền thụ và tiếp thu kiến thức.

Bản chất của DH ngoài môi trường thiên nhiên là: Giúp HS có cái nhìn trực quan về nội dung kiến thức; Khai thác động lực học tập của người học để phát triển chính họ; Coi trọng lợi ích, nhu cầu của cá nhân để chuẩn bị tốt nhất cho họ thích ứng với đời sống xã hội.

2.1.2. Vai trò của dạy học ngoài môi trường thiên nhiên

Việc học tập bên ngoài môi trường thiên nhiên có thể được thực hiện thông qua việc lấy GV làm trung tâm (teacher-centered) và mang tính giải thích (expository), hoặc cũng có thể lấy người học làm trung tâm (student-centered) và dựa vào điều tra (enquiry-based) nhiều hơn. Sự lựa chọn này phụ thuộc vào bản chất và mục tiêu của tiết học [4]. Thông qua học tập bên ngoài ngoài môi trường thiên nhiên, chúng ta có thể đạt được nhiều mục tiêu như: Hình thành thái độ tích cực và phát triển ý thức về thẩm mỹ; Phát triển sự hiểu biết và kiến thức; Phát triển các kĩ năng.

DH ngoài môi trường thiên nhiên giúp hình thành cho HS

phương pháp quan sát, phân tích, tổng hợp những thông tin thu được trong quá trình quan sát, trải nghiệm, tức là đã tiếp cận trực tiếp tới năng lực của người học.

DH ngoài thiên nhiên có ý nghĩa to lớn đối với việc hình thành và phát triển nhân cách cho HS. Chính những trải nghiệm cùng thiên nhiên, môi trường giúp hình thành ở các em tình yêu với thiên nhiên, với môi trường sống xung quanh, từ đó các em có ý thức bảo vệ môi trường; các em có cơ hội được bộc lộ sở thích, cá tính... Những điểm tích cực đó rất khó có thể đạt được với những tiết học có giới hạn thời gian 45 phút trên lớp. Vì thế, DH ngoài môi trường thiên nhiên giúp hình thành và phát triển phẩm chất, nhân cách cho các em một cách tự nhiên nhất.

DH ngoài môi trường thiên nhiên là một trong những hình thức để thực hiện sự kết nối giữa lý luận và thực tiễn. Các tiết học được tổ chức ngoài thiên nhiên với hình thức đa dạng, phong phú (chơi trò chơi, thực hành...) giúp HS không nhàm chán, kiến thức của bài học được rút ra một cách nhẹ nhàng, chủ động, thực tế. Có thể thấy, DH ngoài môi trường thiên nhiên mang lại rất nhiều lợi ích. Chính vì vậy, rất nhiều nước như ở Thụy Điển, Vương quốc Anh... cũng đã áp dụng hình thức này ở các bậc giáo dục phổ thông.

2.1.3. Khó khăn của dạy học ngoài môi trường thiên nhiên

Dù mang lại ý nghĩa rất lớn nhưng DH ngoài môi trường thiên nhiên cũng có những khó khăn nhất định và khó khăn lớn nhất chính là việc quản lý HS trong quá trình học. Ngoài ra, tìm địa điểm phù hợp, cách thức di chuyển, thời gian, kinh phí... cũng là những khó khăn khi thực hiện hình thức DH này. Đây là những khó khăn rất cơ bản bất kì trường nào khi muốn áp dụng hình thức DH ngoài môi trường thiên nhiên cũng gặp phải. Để khắc phục những khó khăn này cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa gia đình, nhà trường, các trung tâm giáo dục ngoài nhà trường để có sự đầu tư thích đáng về thời gian, kinh phí... Các trung tâm giáo dục ngoài nhà trường như các trung tâm giáo dục môi trường, các tổ chức bảo tồn... sẽ phối hợp với GV, nhà trường trong việc lên kế hoạch và quản lý HS trong thời gian các em học tập ở ngoài môi trường thiên nhiên.

2.2. Đề xuất một số nội dung có thể áp dụng dạy học ngoài môi trường thiên nhiên trong dạy học Sinh học 6 trung học cơ sở

Căn cứ vào nội dung Sinh học 6 - trung học cơ sở, chúng tôi đề xuất một số nội dung có thể áp dụng hình thức DH ngoài môi trường thiên nhiên như sau [5] (xem Bảng 1):

Bảng 1: Một số nội dung có thể áp dụng hình thức DH ngoài môi trường thiên nhiên

Tên bài/Nội dung của bài	Mục tiêu	Địa điểm	Các hoạt động dạy - học
Bài 9: Các loại rễ, các miền của rễ - Các loại rễ. - Các miền của rễ.	- HS nhận biết và phân biệt được đặc điểm của 2 loại rễ chính: Rễ cọc và rễ chùm. - HS trình bày được cấu tạo và chức năng các miền của rễ.	Vườn bách thảo, công viên, vườn trường...	- GV đưa ra hai mẫu cây đã chuẩn bị, yêu cầu HS phân loại những mẫu có sẵn thành hai nhóm bằng cách so sánh với cây mẫu của GV. - GV yêu cầu HS phân tích đặc điểm những nhóm đã phân loại và rút ra kết luận. - GV phát dụng cụ thu mẫu cho các nhóm HS, nhiệm vụ mỗi nhóm thu 5 mẫu. Sau đó từng nhóm lên nói về những mẫu mình có và thuộc loại rễ nào. - HS báo cáo những mẫu vật thu được kèm nhãn (tên cây, địa điểm lấy mẫu, môi trường, ngày lấy mẫu, người lấy mẫu) và hoàn thành phiếu học tập gồm các nội dung: Số thứ tự, tên cây, tích vào là rễ cọc hay rễ chùm. (Lưu ý, chỉ thu rễ những cây dại hoặc ở những khu vực cho phép).
Bài 13: Cấu tạo ngoài của thân - Cấu tạo ngoài của thân. - Các loại thân.	- HS nêu được cấu tạo ngoài của thân. - HS nêu được các loại thân: Thân đứng, thân leo, thân bò. - HS phân biệt được 2 loại chồi nách: Chồi hoa và chồi lá.	Vườn bách thảo, công viên, vườn trường...	- Từ những cây có sẵn ở địa điểm học, GV chỉ ra cấu tạo ngoài của thân, yêu cầu HS mô tả lại với những cây khác. - GV giới thiệu về các loại thân và ví dụ cụ thể với những cây tại địa điểm học, yêu cầu HS quan sát và nêu đặc điểm. - GV chia lớp thành các nhóm từ 4-5 HS. Cho nhóm HS tiến hành quan sát các mẫu tại địa điểm và hoàn thiện phiếu học tập gồm các nội dung: Số thứ tự, tên cây, loại thân của cây đó và thuyết trình trước lớp.
Bài 19: Đặc điểm bên ngoài của lá - Đặc điểm bên ngoài của lá. - Các kiểu xếp lá trên thân và cành.	- HS mô tả được đặc điểm cấu tạo bên ngoài của lá. - HS giải thích được các đặc điểm bên ngoài của lá và các kiểu xếp lá trên cây phù hợp với chức năng thu nhận ánh sáng. - HS phân biệt được 3 kiểu gân lá. - HS phân biệt được lá đơn và lá kép.	Vườn bách thảo, công viên, vườn trường...	- Từ những cây có sẵn ở địa điểm học, GV chỉ ra cấu tạo ngoài của lá từ phiến lá, gân lá, lá đơn lá kép và các kiểu xếp lá trên thân, cành. Yêu cầu HS mô tả lại với những lá của cây khác. - GV chia lớp thành các nhóm từ 4-5 HS. Yêu cầu HS tiến hành quan sát và thu mẫu các lá tại địa điểm để thuyết trình trước lớp về: Tên cây, đặc điểm phiến lá, gân lá, lá đơn lá kép và các kiểu xếp lá trên thân, cành. - Sau đó, với những mẫu thu được kèm nhãn (tên cây, địa điểm lấy mẫu, môi trường, ngày lấy mẫu, người lấy mẫu), nhóm HS mang về làm thành tập san. - HS thực hiện trò chơi: "Xếp lá".

Tên bài/Nội dung của bài	Mục tiêu	Địa điểm	Các hoạt động dạy - học
<p>Bài 28: Cấu tạo và chức năng của hoa</p> <ul style="list-style-type: none"> - Các bộ phận của hoa. - Chức năng các bộ phận của hoa. <p>Bài 29: Các loại hoa</p> <ul style="list-style-type: none"> - Phân chia các nhóm hoa căn cứ vào bộ phận sinh sản chủ yếu của hoa. - Phân chia các nhóm hoa dựa vào cách xếp hoa trên cây. 	<ul style="list-style-type: none"> - HS kể tên, phân biệt, nêu được các đặc điểm cấu tạo và chức năng các bộ phận chính của một bông hoa điển hình. - HS giải thích được vì sao nhị và nhụy được coi là những bộ phận sinh sản chủ yếu của hoa. - HS phân biệt được hoa đơn tính và hoa lưỡng tính. - HS phân biệt được 2 cách sắp xếp hoa trên cây và biết được ý nghĩa của cách sắp xếp này. 	Vườn bách thảo, công viên, vườn trường...	<ul style="list-style-type: none"> - Từ những cây có hoa sẵn ở địa điểm học, GV chỉ ra các bộ phận của hoa, lấy cụ thể các hoa thuộc các nhóm hoa đơn tính, hoa đực, hoa lưỡng tính, hoa cái để nêu đặc điểm phân loại. Yêu cầu HS mô tả lại với những hoa của cây khác và phân loại chúng. - GV chia lớp thành các nhóm từ 4-5 HS. HS tiến hành quan sát các mẫu hoa tại địa điểm để thuyết trình trước lớp về: Tên cây, cấu tạo bộ phận hoa (chỉ cụ thể trên hoa), chỉ ra bộ phận sinh sản của mẫu đó và phân loại. - Từ những mẫu đã quan sát được, HS hoàn thành phiếu học tập gồm: Số thứ tự, tên cây, các bộ phận sinh sản chủ yếu và thuộc nhóm hoa nào.
<p>Bài 42: Lớp Hai lá mầm và lớp Một lá mầm</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cây hai lá mầm và cây một lá mầm. - Đặc điểm phân biệt giữa lớp Hai lá mầm và lớp Một lá mầm. 	<ul style="list-style-type: none"> - HS phân biệt được một số đặc điểm hình thái của các cây thuộc lớp Một lá mầm và lớp Hai lá mầm. - HS nhận biết được các cây thuộc lớp Một lá mầm và lớp Hai lá mầm qua hình vẽ hoặc mẫu vật thật. 	Vườn bách thảo, công viên, vườn trường...	<ul style="list-style-type: none"> - GV cùng HS quan sát mẫu vật đã chuẩn bị sẵn. HS quan sát và nêu những đặc điểm về kiểu rễ, kiểu gân lá, số cánh hoa... của cây Một lá mầm và cây Hai lá mầm để hoàn thành phiếu học tập. - Từ phiếu học tập vừa hoàn thành, HS suy ra đặc điểm phân biệt giữa hai lớp Hai lá mầm và Một lá mầm. - GV chia lớp thành các nhóm 4-5 HS, HS quan sát các cây có tại địa điểm và xếp chúng vào hai lớp. HS trình bày trước lớp kết quả quan sát được.
<p>Bài 53: Tham quan thiên nhiên</p>	<ul style="list-style-type: none"> - HS xác định được nơi sống của một số thực vật, sự phân bố các nhóm thực vật chính. - HS được củng cố và mở rộng kiến thức về tính đa dạng và thích nghi của thực vật trong những điều kiện cụ thể của môi trường. 	Vườn bách thảo, công viên, vườn trường...	<ul style="list-style-type: none"> - HS quan sát theo nhóm về hình thái của thực vật, nhận xét đặc điểm thích nghi của thực vật với môi trường. - HS nhận dạng thực vật, xếp chúng vào các nhóm. - HS quan sát biến dạng của rễ, thân, lá. - HS nhận xét về sự phân bố của thực vật trong địa điểm tham quan. - HS thu mẫu vật theo hướng dẫn của GV.

2.3. Thiết kế quy trình dạy học ngoài môi trường thiên nhiên trong dạy học Sinh học trung học cơ sở

2.3.1. Quy trình dạy học ngoài môi trường thiên nhiên trong dạy học Sinh học trung học cơ sở

Sau khi nghiên cứu cơ sở lí luận của phương pháp DH ngoài môi trường thiên nhiên [2], [3], [4], [6], [7], [8] và chương trình Sinh học 6 trung học cơ sở, chúng tôi đề xuất quy trình DH ngoài môi trường thiên nhiên trong DH Sinh học trung học cơ sở gồm những bước sau (xem Sơ đồ 1):

Bước 1: Xác định mục tiêu, chọn nội dung và không gian phù hợp

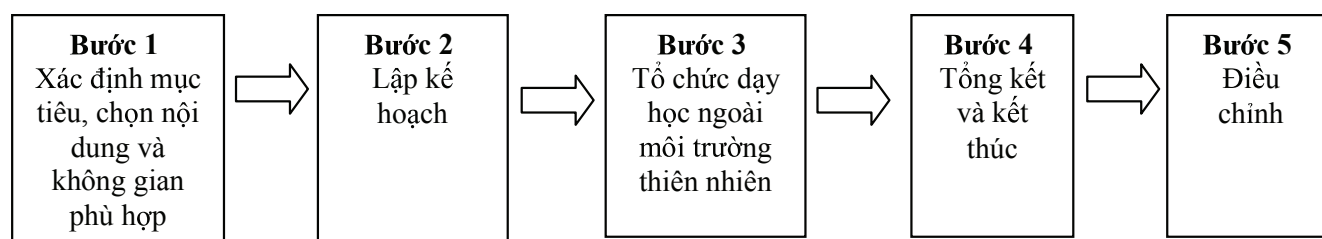
Hoạt động 1: Xác định mục tiêu, chọn nội dung phù hợp

- GV tìm hiểu kĩ chuẩn kiến thức, kĩ năng chương trình Sinh học 6 và xác định mục tiêu của bài học.

- Chọn lọc những nội dung có thể áp dụng hình thức DH ngoài môi trường thiên nhiên.

Hoạt động 2: Chọn không gian phù hợp

- Liệt kê những không gian có thể áp dụng trong mỗi nội dung đã chọn lọc.

Sơ đồ 1: Sơ đồ quy trình DH ngoài môi trường thiên nhiên trong DH Sinh học 6, trung học cơ sở

- Lựa chọn những không gian khả thi.

Bước 2: Lập kế hoạch

Hoạt động 1: Lập kế hoạch

- Mục tiêu của DH ngoài môi trường thiên nhiên được xây dựng trên cơ sở mục tiêu chung của môn học trong hệ thống chương trình giáo dục phổ thông của Bộ Giáo dục và Đào tạo. Lưu ý, khi xây dựng mục tiêu DH ngoài môi trường thiên nhiên cần chú trọng đến mối liên hệ với thực tiễn của các nội dung kiến thức, kỹ năng, thái độ cần đạt được nhằm khai thác triệt để không gian học tập.

- Xây dựng kế hoạch, nội dung hoạt động của tiết học phù hợp với mục tiêu kiến thức, kỹ năng cần đạt đã xây dựng.

- Kế hoạch cần ghi rõ: Thời gian, địa điểm/không gian học tập, chuẩn bị của GV (tìm kiếm phương tiện, tài liệu cụ thể cho DH ngoài môi trường thiên nhiên), chuẩn bị của HS.

- Xây dựng kế hoạch di chuyển, dự trù chi phí cụ thể.

- Rà soát mục tiêu để lựa chọn và xây dựng công cụ đánh giá HS phù hợp.

Hoạt động 2: Xác định tính khả thi của kế hoạch

- Tới địa điểm đã chọn, khảo sát sự phù hợp giữa địa điểm và nội dung hoạt động đã xây dựng.

- Chính sửa lại nội dung hoạt động cho phù hợp.

- Xây dựng những quy tắc, những lưu ý cho HS khi học tại địa điểm.

- Chính sửa lại kế hoạch di chuyển, chi phí cụ thể (nếu có thay đổi sau quá trình khảo sát).

Hoạt động 3:

- Phổ biến kế hoạch tới HS (yêu cầu những nội dung cần chuẩn bị), đưa ra yêu cầu rõ ràng, sản phẩm cần đạt được với HS để đảm bảo tính chủ động của HS trong hoạt động học tập.

- Phổ biến kế hoạch tới phụ huynh.

Bước 3: Tổ chức DH ngoài môi trường thiên nhiên

- Thực hiện đúng nội dung đã xây dựng.

- Trước khi tiến hành tiết học, GV cần phổ biến những quy tắc, lưu ý trong quá trình diễn ra tiết học để đảm bảo an toàn cho HS.

- Phổ biến rõ yêu cầu về sản phẩm sau tiết học.

- Giám sát chung.

- Hỗ trợ HS khi cần thiết.

- Khuyến khích HS tư duy phân tích bằng cách đặt các câu hỏi: Tại sao, như thế nào...

Bước 4: Tổng kết và kết thúc

- Tổng kết kiến thức cho HS.

- Nhận xét về ý thức, thái độ hoạt động của HS và rút kinh nghiệm cho HS.

- Nhắc lại những sản phẩm cần hoàn thành.

- Di chuyển khỏi địa điểm.

Bước 5: Điều chỉnh

- Dựa trên kết quả đánh giá HS khi tham gia tiết học ngoài môi trường thiên nhiên để sau đó có sự điều chỉnh kế hoạch DH ngoài môi trường thiên nhiên cho phù hợp.

- GV tự rút kinh nghiệm cho bản thân để hoàn thiện những tiết học ngoài môi trường thiên nhiên lần sau.

2.3.2. Ví dụ minh họa cho quy trình

Quy trình tổ chức DH ngoài môi trường thiên nhiên:

Bài 1: Đặc điểm bên ngoài của lá - Sinh học 6

Bước 1: Xác định mục tiêu, chọn nội dung và không gian phù hợp

Hoạt động 1: Xác định mục tiêu, chọn nội dung phù hợp

- GV tìm hiểu kỹ chuẩn kiến thức, kỹ năng chương trình Sinh học 6, xác định mục tiêu cần đạt của Bài 19 (mô tả được đặc điểm cấu tạo bên ngoài của lá; giải thích được các đặc điểm bên ngoài của lá và các kiểu xếp lá trên cây phù hợp với chức năng thu nhận ánh sáng; phân biệt được 3 kiểu gân lá; phân biệt được lá đơn và lá kép).

- Nội dung Bài 19: Đặc điểm bên ngoài của lá có các nội dung (Đặc điểm bên ngoài của lá; Các kiểu xếp lá trên thân và cành) phù hợp với hình thức DH ngoài môi trường thiên nhiên.

Hoạt động 2: Chọn không gian phù hợp

- Liệt kê những không gian có thể áp dụng để DH đặc điểm bên ngoài của lá: Vườn trường, công viên, vườn bách thảo...

- Lựa chọn những không gian khả thi: Vườn trường, công viên.

Bước 2: Lập kế hoạch

Hoạt động 1: Lập kế hoạch

- Xây dựng kế hoạch, nội dung hoạt động của tiết học phù hợp với mục tiêu kiến thức, kỹ năng cần đạt đã xây dựng:

+ Mô tả được đặc điểm bên ngoài của lá và phiến lá với những mẫu vật trực quan.

+ Phân biệt được các loại lá đơn, lá kép, các kiểu xếp lá trên cành, các loại gân trên phiến lá với những mẫu vật tại địa điểm tham quan.

- Kế hoạch:

+ Thời gian: 90 phút nếu ở vườn trường; 150 phút nếu ở công viên.

+ Không gian học tập: Sân trường, công viên...

+ Chuẩn bị của GV: Tìm hiểu trước địa điểm tiến hành nội dung bài học, tài liệu: Sách giáo khoa Sinh học 6.

+ Chuẩn bị của HS: Dụng cụ thu mẫu (kéo, túi đựng mẫu...), bút, sổ, mũ...

- Xây dựng kế hoạch di chuyển, dự trù chi phí cụ thể.

+ Địa điểm: Sân trường (Không mất thời gian di chuyển nhiều, chi phí: Không).

+ Địa điểm: Công viên (Phương tiện di chuyển: Ô tô, Chi phí: Thuê xe, vé vào (nếu có)).

- Rà soát mục tiêu để lựa chọn và xây dựng công cụ đánh giá HS phù hợp.

+ Sản phẩm: Báo cáo về nội dung buổi học, mẫu lá cây thu được ép khô.

Hoạt động 2: Xác định tính khả thi của kế hoạch

- Tới địa điểm đã chọn, khảo sát sự phù hợp giữa địa điểm và nội dung hoạt động đã xây dựng.

+ Địa điểm: Sân trường

Cây cối có đủ đa dạng và đáp ứng đủ nội dung bài học hay không?

Không gian có phù hợp với những hoạt động cần tổ chức hay không?

+ Địa điểm: Công viên

Phương tiện di chuyển có thuận tiện không?

Không gian di chuyển dễ dàng và có phù hợp với hoạt động cần tổ chức hay không?

- Chỉnh sửa lại nội dung hoạt động cho phù hợp:

Sau khi khảo sát địa điểm và chọn ra địa điểm phù hợp và thuận lợi nhất, chỉnh sửa nội dung hoạt động cho phù hợp. Cụ thể, hoạt động trò chơi cần không gian rộng và dễ di chuyển. Tuy nhiên, sau khi khảo sát địa điểm hoạt động này nếu không phù hợp thì nên thay đổi bằng một hoạt động khác hoặc thay đổi hình thức tổ chức hoạt động cho phù hợp.

- Xây dựng những quy tắc, những lưu ý cho HS khi học tại địa điểm.

+ Với nội dung quan sát đặc điểm bên ngoài của lá: Khi quan sát HS cần chú ý, không giẫm lên cây, cỏ ảnh hưởng đến cảnh quan.

+ Trong quá trình diễn ra bài học, luôn theo sát các hoạt động của GV, không nô đùa, chạy nhảy tránh nguy hiểm.

+ Với nội dung sưu tầm lá hoàn thành tập san, bộ sưu tập, chú ý: Chỉ được thu hái những vật mẫu cho phép với số lượng ít; Thu hái mẫu vật theo nhóm; Lấy mẫu vật nào, phải ép ngay để tránh hư hỏng. Để bảo vệ cây cối, tuyệt đối không nhổ cây, hái hoa, bẻ cành. Phải chọn lọc khi thu hái mẫu, chỉ lấy mẫu ở những cây mọc dại.

- Chỉnh sửa lại kế hoạch di chuyển, chi phí cụ thể (nếu có thay đổi sau quá trình khảo sát).

Hoạt động 3:

- Phổ biến kế hoạch tới HS (yêu cầu những nội dung cần chuẩn bị), đưa ra yêu cầu rõ ràng, sản phẩm cần đạt được với HS để đảm bảo tính chủ động của HS trong hoạt động học tập.

+ Phổ biến về sự chuẩn bị: Mũ, bút, túi thu mẫu...

+ Đưa ra những yêu cầu rõ ràng: Những quy tắc đã xây dựng.

+ Sản phẩm: Báo cáo nội dung bài học, tập san lá khô.

- Phổ biến kế hoạch tới phụ huynh. (Với những địa điểm xa).

Bước 3: Tổ chức DH ngoài môi trường thiên nhiên

- Thực hiện đúng nội dung đã xây dựng.

- Trước khi tiến hành tiết học: Cần phổ biến những quy tắc, lưu ý trong quá trình diễn ra tiết học.

- Phổ biến rõ yêu cầu về sản phẩm sau tiết học: Báo cáo nội dung bài học, tập san lá khô.

- Giám sát chung toàn lớp, các nhóm HS và từng HS

trong quá trình thu hái, quan sát mẫu vật.

- Hỗ trợ HS khi HS cần sự giúp đỡ về các nội dung học tập.

- Khuyến khích HS phát triển tư duy phân tích bằng cách đặt các câu hỏi: Tại sao lá ở địa điểm này lại có hình dạng như vậy hay cách xếp lá trên cây như vậy có ý nghĩa như thế nào đối với cây...

Bước 4: Tổng kết và kết thúc

- Tổng kết kiến thức cho HS: Tổng kết về những nội dung đã học, đồng thời nhắc lại một số ví dụ đã được quan sát cho HS tái hiện kiến thức.

- Nhận xét về ý thức, thái độ hoạt động của HS và rút kinh nghiệm cho HS: Nhận xét về ý thức học tập, ý thức hoạt động nhóm, nhu cầu học hỏi của HS. Từ đó đưa ra những hành vi cần rút kinh nghiệm trong giờ học này nói riêng và thay đổi trong những giờ học ngoài môi trường thiên nhiên khác nói chung.

- Nhắc lại những sản phẩm cần hoàn thành (Báo cáo nội dung học tập, Bộ sưu tập lá cây).

- Di chuyển khỏi địa điểm.

Bước 5: Điều chỉnh

- Dựa trên kết quả đánh giá HS khi tham gia tiết học DH ngoài môi trường thiên nhiên để sau đó có sự điều chỉnh kế hoạch DH ngoài môi trường thiên nhiên cho phù hợp: HS thu hái mẫu như thế nào? HS di chuyển và giữ gìn kỉ luật trong buổi học ra sao? Các dụng cụ ép mẫu đã phù hợp hay chưa? Qua buổi học, tinh thần, thái độ của HS đối với việc bảo vệ thực vật như thế nào...

- GV tự rút kinh nghiệm cho bản thân để hoàn thiện vào những tiết học DH ngoài môi trường thiên nhiên lần sau.

3. Kết luận

DH ngoài môi trường thiên nhiên là hình thức DH giúp HS phát triển năng lực, tích cực tìm tòi tri thức và nâng cao hứng thú của HS. Qua quá trình nghiên cứu cơ sở lí luận của DH ngoài môi trường thiên nhiên và nghiên cứu nội dung, chuẩn kiến thức, kĩ năng chương trình Sinh học 6 trung học cơ sở, chúng tôi cũng đã đề xuất một số nội dung có thể áp dụng hình thức DH ngoài môi trường thiên nhiên. Chúng tôi đã đưa ra quy trình DH ngoài môi trường thiên nhiên gồm 5 bước (Chọn nội dung và không gian phù hợp → Lập kế hoạch → Tổ chức DH ngoài môi trường thiên nhiên → Tổng kết và kết thúc → Điều chỉnh) và đưa ra ví dụ minh họa. GV có thể tham khảo các nội dung này để thiết kế các giáo án chi tiết trong quá trình DH Sinh học 6.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông - Môn Sinh học*.
- [2] <http://www.moet.gov.vn/giaoducquocdan/giao-duc-trung-hoc/Pages/default.aspx?ItemID=5430>
- [3] <https://www.outdoor-learning.org/Good-Practice/Research-Publications/About-Outdoor-Learning>
- [4] <http://esd.ehou.edu.vn/hoc-ben-ngoai-lop-hoc/>
- [5] Nguyễn Quang Vinh (Tổng Chủ biên), (2003), *Sinh học 6*, NXB Giáo dục Việt Nam.
- [6] Jill L. Jacobi-Vessel, (2013), *Discovering Nature: The Benefits of Teaching Outside of the Classroom*, Journal of Dimensions of Early Childhood, Vol 41, No 3, 2013.
- [7] <http://www.morningstarabatherapy.com/natural-environment-teaching.html>
- [8] <https://www.childrenandnature.org/2015/10/23/in-sweden-teaching-outside-is-in/>

DESIGNING SOME CONTENTS IN TEACHING BIOLOGY 6 IN NATURAL ENVIRONMENT

Le Thi Phuong

University of Education -
 Vietnam National University, Hanoi
 144 Xuan Thuy, Cau Giay, Hanoi, Vietnam
 Email: lethiphuong.dhgd@gmail.com

ABSTRACT: *The article has shown that teaching in the natural environment plays an important role and is one of the indispensable forms in teaching Biology. Teaching in the natural environment helps students develop many competences, actively seek knowledge and enhance excitement, nature love ... Content of Biology 6 includes plants knowledge, that can be conducted in many different methods, so this is the appropriate content to be able to apply teaching in the natural environment. The study has proposed a number of contents in the Biology 6 that can apply the form of teaching outside the natural environment and the teaching process of these contents. In the process of designing activities, teachers need to pay attention to rationally exploit learning space, integrate environmental protection and ensure safety for students.*

KEYWORDS: Teaching in the natural environment; active learning; Biology 6.